

Drugie oblicze Ludwiga von Misesa – jak naprawiać gospodarkę w świecie interwencjonistów

Autor: **Richard M. Ebeling**

Źródło: mises.org

Tłumaczenie: **Jakub Borusewicz**

Jest bardzo prawdopodobne, że Ludwig von Mises był najbardziej bezkompromisowym, konsekwentnym i pryncypialnym obrońcą klasycznego liberalizmu i gospodarki wolnorynkowej w XX wieku.

Jego wielkie prace, na przykład: *Teoria pieniądza i kredytu*, *Socjalizm*, *Liberalizm w tradycji klasycznej*, *Krytyka interwencjonizmu*, *Epistemologiczne problemy ekonomii*, *Biurokracja*, [Ludzkie działanie](#), [Teoria a historia](#) i [The Ultimate Foundation of Economic Science](#), ukazały go jako wielkiego, niezrównanego teoretyka, zajmującego się szeroko pojętymi problemami natury ludzkiej: ogólną logiką i strukturą ludzkiego działania i wyboru; naturą różnych porządków ekonomicznych — kapitalizmu, socjalizmu i interwencjonizmu; działaniem konkurencji w procesach rynkowych i rolą przedsiębiorcy; istotnością systemu monetarnego dla kalkulacji ekonomicznej i koordynacji rynkowej; powiązaniem między czasem, pieniądzem i produkcją oraz występowaniem cyklu koniunkturalnego¹.

Z pewnością ta część myśli i pism Misesa ma ponadczasowe znaczenie i zastosowanie, ponieważ traktuje o ogólnych i uniwersalnych aspektach natury ludzkiej, umysłu, rynków i społeczeństwa. Musimy jednak pamiętać, że przez większość życia, zanim przybył do Stanów Zjednoczonych jako uchodźca z

---

¹ Po więcej informacji na temat wkładu Misesa w teorię ekonomii i ekonomię polityczną, zob. Richard M. Ebeling, *Austrian Economic and the Political Economy of Freedom*, Edward Elgar, Northampton, 2003, rozdział 3: „A Rational Economist in an Irrational Age: Ludwig von Mises”, s. 61-100; Richard M. Ebeling, *Economy, Public Policy, and Monetary Economics: Ludvig von Mises and the Austrian Tradition*, Routledge, Londyn/Nowy Jork, 2010, rozdział 2, „Ludwig von Mises: Political Economist of Liberty” s. 22-35; Zob. też Murray N. Rothbard, *Ludvig von Mises: Scholar, Creator, Hero*, Ludvig von Mises Institute, Auburn, 1988; Israel M. Kirzner, *Ludwig von Mises*, ISI Books, Wilmington, 2001; Jorg Guido Hulsmann, *Mises: The Last Knight of Liberalism*, Ludvig von Mises Institute, Auburn, 2007.

objętej wojną Europą w 1940 r., Ludwig von Mises nie zarabiał na życie jako teoretyk ekonomii i filozof społeczny.

Przez niemal ćwierćwiecze, od 1909 do 1934 r. (poza okresem I wojny światowej), Mises pracował jako analityk polityki ekonomicznej i doradca w wiedeńskiej Izbie Gospodarczej. W wieku od 28 do 53 lat (kiedy przeprowadził się do Genewy, by przyjąć pierwsze całkowicie akademickie stanowisko, w Instytucie Studiów Międzynarodowych) spędzał dzień roboczy jako analityk ekonomiczny. Przez analityka ekonomicznego rozumiem kogoś zgłębiającego szczegółowe dane i specyfikę polityki ekonomicznej, najpierw Cesarstwa Austro-Węgierskiego, a później Republiki Austriackiej w okresie międzywojennym. Jego statystyczna wiedza o „faktach” dotyczących austriackiej polityki fiskalnej, regulacji prawnych i polityki pieniężnej była dokładna i drobiazgowa.

Stało się to dla mnie jasne, kiedy opracowywałem „zaginione prace” Ludwiga von Misesa, które współpracując z żoną, odzyskałem z dawniej tajnego archiwum KGB w Moskwie w 1996 r.² Istotnie, pomogły mi one lepiej zrozumieć, że wiele z koncepcji Misesa dotyczących ogólnego porządku gospodarczego, jego działania i wymagań, oraz instytucjonalnych i politycznych „reguł”, które pomogłyby osiągnąć i utrzymać wolność i dobrobyt, nie wynika z czystych, apriorycznych, dedukcyjnych implikacji „aksjomatu działania”.

Są one, w wielu przypadkach, ogólnymi, teoretycznymi spostrzeżeniami i wnioskami, oraz „mądrościami” z dziedziny polityki ekonomicznej, wyniesionymi z życia i doświadczenia, oraz z lekcji, jakie dały doniosłe i często katastrofalne wydarzenia, które wstrząsnęły Europą w pierwszej połowie XX wieku. Były one utwierdzenie przez codzienność austriackiego życia politycznego i gospodarczego, którego Mises doświadczył i w którego warunkach pracował w tym czasie.

W czasie czytania jego prac z tamtego okresu pojawia się uznanie dla tych aspektów życia i myśli Ludwiga von Misesa. Liberty Fund z Indianapolis opublikowała trzutomową serię pod tytułem *Ludwig von Mises — Dzieła wybrane*, w której tworzeniu miałem udział jako redaktor. Tomy zawierają wiele artykułów, esejów i memorandumów oraz przemów z wiedeńskiej Izby Gospodarczej autorstwa Misesa.

Pojawiały się one w odwróconym porządku chronologicznym. Zatem ostatni z trzech tomów, który powinien pojawić się w druku w bardzo bliskiej przyszłości, jest tomem pierwszym. Został zatytułowany *Problemy polityki*

---

² Zob. Richard M. Ebeling, „Mission to Moscow: The Mystery of the ‘Lost Papers’ of Ludwig von Mises” [w:] *Notes from FEE*, Foundation for Economic Education, Irvington-on-Hudson, NY, lipiec 2004.

monetarnej, fiskalnej i gospodarczej przed, w czasie i po wielkiej wojnie i zawiera wiele najwcześniejszych ekonomicznych dzieł Misesa. Zawarte w nich analizy dotyczą okoliczności ustanawiania standardu złota w Austro-Węgrzech we wczesnych latach 90. XIX wieku; wprowadzenia ustawowego obowiązku wymiany waluty na złoto przez Bank Austro-Węgier na dekadę przed wybuchem I wojny światowej; rosnącego deficytu budżetowego starego Imperium Habsburgów, powstałego za sprawą modelu rządowych wydatków i polityki podatkowej w pierwszej dekadzie XX wieku; oraz przyczyn kryzysu gospodarczego, który dotknął Austro-Węgry tuż przed wielką wojną.

W tych pismach można również przeczytać analizy Misesa z czasu wojny dotyczące motywów stojących za niemiecką i austro-węgierską polityką handlową; wpływu i znaczenia emigracji z Imperium Austriackiego; efektów inflacji monetarnej wykorzystanej do pokrycia wojennych wydatków rządu; oraz zalet i wad finansowania tych wydatków przez opodatkowanie oraz przez emisję obligacji wojennych.

Po wojnie Mises wyjaśnił zakłócenia rynku wynikające z rządowej kontroli i reglamentacji importu i eksportu w Austrii; wpływ ekspansji monetarnej, mającej pokryć olbrzymi deficyt budżetowy, na wymianę zagraniczną Austrii; specyfikę programu mającego na celu uporządkowanie finansów kraju oraz fakt, że aby to osiągnąć bez narażania Austrii na hiperinflację, niezbędna była współpraca przedsiębiorców i związków zawodowych. Wyjaśnił, dlaczego posiadacze banknotów starego Banku Austro-Węgier mogli mieć roszczenia wobec nowego Narodowego Banku Austrii w okresie powojennym; opisał problemy fiskalne Austrii w okresie po inflacji i lekcję, jaką przy reformie bankowości należało wynieść z upadku kilku banków w 1931 r.

(Załącznik do tomu zawiera wykład na temat metodologii nauk społecznych, który Mises wygłosił na swoim słynnym seminarium w roku 1934, na krótko zanim przeprowadził się do Genewy, oraz curriculum vitae, które przygotował jego pradziadek, Mayer Rachmiel Mises, dla habsburskiego cesarza w 1881 roku, jako część procesu nobilitacji szlacheckiej, która dała jemu i jego potomkom dziedziczny tytuł „Edler von”.)

W drugim tomie *Dzieł wybranych*, 2002, [*Between the Two World Wars: Monetary Disorder, Interventionism, Socialism, and the Great Depression*](#) — (Między dwiema wojnami światowymi: Chaos monetarny, interwencjonizm, socjalizm i wielki kryzys), czytelnik znajdzie dużą kolekcję artykułów i notatek Misesa z lat 1920-30, dotyczących wielkiej inflacji w Austrii, zawodności rządowej

polityki fiskalnej i regulacyjnej oraz negatywnych skutków licznych form rządowych interwencji i kontroli przed i w czasie wielkiego kryzysu; tom zawiera również krytykę socjalistycznego centralnego planowania i obronę prakseologii, nauki o ludzkim działaniu.

Trzeci tom *Dzieł wybranych* (2000) skupia się na pracach Misesa z pierwszej połowy lat 40., nosząc tytuł: *The Political Economy of International Reform and Reconstruction* (Ekonomia polityczna reform i restrukturyzacji na szczeblu międzynarodowym). W czasie II wojny światowej Mises wykładał i pisał o tym, w jaki sposób Europa, małe narody i kraje rozwijające się mogą otrząsnąć się ze zniszczeń wojennych i biedy, podążając drogą do ekonomicznego odrodzenia i dobrobytu.

Każdy tom rozpoczyna się wstępem, w którym próbuję wyjaśnić historyczny kontekst okresu, w którym Mises pisał prace zamieszczone w danym tomie. Aby ułatwić czytelnikom zrozumienie tekstów, zamieściłem w nich przypisy opisujące niektóre idee, osoby, wydarzenia oraz miejsca, do których odnosi się autor.

Tym, co rzuca się w oczy w czasie czytania prac Misesa z okresu jego europejskiej kariery, jest to, że gdyby spytać go o kwestie polityki fiskalnej, monetarnej lub regulacyjnej w kontekście jego stanowiska analityka w Izbie Gospodarczej, nie odpowiedziałby po prostu „laissez-faire” — zlikwidować bank centralny, zderegulować gospodarkę i znieść podatki.

W wymagającej kompromisów codzienności austriackiej polityki Mises akceptował istnienie pewnych „koniecznych” instytucji, które muszą funkcjonować i w których kontekście decyzje i sposoby działania muszą być wypracowane.

Choć nigdy nie powiedział tego wprost, wydaje się, że Mises na temat formułowania polityki myślał zwykle w trzech perspektywach.

Pierwsza i najbardziej odległa perspektywa dotyczy najbardziej optymalnego systemu politycznego i instytucjonalnego, bliskiego klasyczno-liberalnemu ideałowi wolności i dobrobytu, bazującego na wiedzy, którą według niego, może zapewnić teoria ekonomii. Ta kwestia jest najczęściej poruszana w książkach i artykułach, które pisał, gdy miał przerwy w pełnieniu swoich obowiązków w Wiedeńskiej Izbie Gospodarczej, takich jak *Teoria pieniądza i kredytu* (1912; poprawione wydanie 1924); *Socjalizm* (1922; poprawione wydanie 1932); *Liberalizm w tradycji klasycznej* (1927); *Stabilność monetarna i*

polityka antycykliczna (1928); *Krytyka interwencjonizmu* (1929); i *Powody kryzysu gospodarczego* (1931).

Druga perspektywa była bliższa sprawom bieżącym, ale skupiała się na celach pośrednich, prowadzących do bardziej odległej, „optymalnej” perspektywy — na przykład na potrzebie zakończenia inflacji pieniężnej i przywrócenia standardu złota, mającego zapewnić ogólną stabilność gospodarczą, bez której porządek rynkowy i kalkulacja ekonomiczna nie mogą właściwie funkcjonować, bądź na potrzebie zmiany kierunku austriackiej polityki fiskalnej poprzez zmniejszanie obciążeń podatkowych i ich liczby, by zmniejszyć konsumpcję kapitału i sprzyjać jego akumulacji oraz inwestycjom sektora prywatnego.

Powinieniem wspomnieć, że Mises jako analityk myślący w kategoriach klasyczno-liberalnych ram normatywnych, nie był zwolennikiem „neutralności podatkowej” — to znaczy tej nierozbudowanej struktury podatkowej, mającej finansować funkcje rządu minimalnego, ale poza tym nie mającej wpływać na zachowanie i wybory uczestników rynku. Uważał, że system podatkowy powinien zostać tak skonstruowany, by tworzył bodźce do inwestycji i akumulacji kapitału. Według niego system podatkowy powinien stymulować produkcję, a nie bieżącą konsumpcję.

Trzecia perspektywa w kontekście Misesowskich analiz i propozycji dotyczących polityki ekonomicznej, to sytuacja obecna i najbliższa przyszłość. Innymi słowy, chodzi o to, w jaki sposób należy zaprojektować zasady działania banku centralnego, by zapobiec prowadzeniu przezeń inflacyjnej polityki monetarnej, między innymi wprowadzając wypłaty pieniądza w kruszcu, i jakie działania powinien podejmować, by zachować kurs i wymienialność waluty.

„Z pism Misesa dotyczących polityki ekonomicznej wynika, że gdyby zapytać go o coś z podatków, polityki pieniężnej czy regulacji gospodarczych, nie powiedziałby po prostu „laissez-faire” — zlikwidować bank centralny, przeprowadzić deregulację i znieść podatki.

W latach 70. Murray Rothbard skrytykował Milтона Friedmana za popieranie „indeksowania” cen i płac jako metody redukującej negatywne efekty permanentnej inflacji³. Jednak w 1922 r., podczas pogłębiania wielkiej austriackiej inflacji, jako część programu politycznego mającego poprawić sytuację, sam Mises proponował „indeksację” płac i cen, tak jak i rządowych przychodów i wydatków w celu zmniejszenia deficytu budżetowego, utrzymania

---

³ Zob. Murray N. Rothbard, „Milton Friedman Unraveled” [w:] *Individualist*, luty 1971, s. 3-7.

realnego poziomu życia większości społeczeństwa oraz wyeliminowania części zaburzeń kalkulacji ekonomicznej wywołanych przez inflację. Wy tłumaczył, jak indeksacja powinna zostać wprowadzona i powiązana z międzynarodową ceną złota.

Idąc dalej, Mises nie powiedział po prostu: „Zredukować biurokrację i zmniejszyć ilość regulacji”. Najpierw tłumaczył, co jest nieefektywne i zbędne w trójszczeblowej administracji Austrii, dzielącej się na federalną, prowincjalną i komunalną. Następnie wyjaśniał, jakie konkretne reformy powinny zostać wprowadzone, w jaki sposób można by je „przetestować” w małych regionach Austrii, by zobaczyć, jakie dają efekty, zanim wprowadzi się je na terenie całego kraju, i jaki jest najlepszy sposób przezwyciężenia oporu biurokracji przed utratą swoich stanowisk⁴.

Projektując nowy porządek fiskalny Austrii, Mises proponował eliminację wszystkich podatków dochodowych i wielu — ale nie wszystkich — podatków od przedsiębiorstw. Ale w jaki sposób finansować wtedy wydatki rządowe? Mises zaprezentował plan wprowadzenia podatków pośrednich na wiele dóbr konsumpcyjnych, w szczególności akcyzy i „podatków od dóbr luksusowych”. Wydatki socjalne państwa mogłyby po prostu zniknąć, a więc koszty już istniejących ubezpieczeń społecznych musiałyby pokryć opodatkowanie pracodawców. Jego plan zreformowania polityki fiskalnej był zasadniczo zorientowany na wspieranie budowy kapitału poprzez opodatkowanie konsumpcji, by pokryć wydatki rządowe⁵.

W długiej monografii, którą napisał podczas II wojny światowej, poświęconej reformom ekonomicznym w krajach rozwijających się, takich jak Meksyk, uznał za „oczywiste”, że społeczeństwo Meksyku nie było gotowe na pełną prywatyzację, powiedzmy, kolei państwowych lub przemysłu naftowego. Jako pośrednie rozwiązanie Mises proponował przekształcenie kolei państwowych w korporację państwową, ale zarządzaną prywatnie, ograniczoną przez rygorystyczne przepisy i procedury, mające jej zapewnić relatywnie „rynkowy charakter” z możliwie najniższym prawdopodobieństwem pojawienia się politycznych wpływów. Popierał nawet ograniczone i tymczasowe subsydia, by

---

⁴ Zob. Richard M Ebeling, „Adjusting Public Expenditure to the Economy’s Financial Capacity” [w:] *Selected Writings of Ludwig von Mises*, tom 2: *Between the Two World Wars: Monetary Disorder, Interventionism, Socialism, and the Great Depression*, Liberty Fund, Indianapolis, 2002, s. 241-250.

⁵ Zob. Richard M. Ebeling, „A Draft of Guidelines for the Reconstruction of Austria” [w:] *Selected Writings of Ludwig von Mises*, tom 3: *The Political Economy of International Reform and Reconstruction*, Liberty Fund, Indianapolis, 2002, s. 133-168.

wesprzeć biednych meksykańskich farmerów w dążeniach do pomyślnego rozwoju ich działalności.

W kwestii taryf celnych Mises nie proponował natychmiastowego zniesienia barier handlowych w Meksyku. Akceptował to, że wiele przedsiębiorstw powstało dzięki cłom, i że musiałyby one zmierzyć się z nagłym porzuceniem protekcjonizmu. Zamiast tego, popierał stopniowe zmniejszanie barier handlowych w przeciągu kilku lat⁶.

Popierał nawet prowadzenie, w ograniczonym stopniu, „wojen handlowych” przeciwko państwom, które podniosły podatki na importowane dobra. Miało to skłonić partnera handlowego do powrotu do polityki wolnego handlu.

By dać jeszcze jeden przykład sposobu myślenia Misesa na temat konkretnych wyborów i alternatyw w polityce ekonomicznej, można przywołać fragment *Ludzkiego działania*, raczej enigmatyczny i wrzucony mimochodem, w którym twierdzi, że w pewnych warunkach uzasadnione może być finansowanie wydatków rządowych przez krótkookresowe pożyczki⁷. Można zrozumieć tę argumentację tylko po przeczytaniu jego wykładu z roku 1916 na temat finansowania wydatków wojennych.

W tym wykładzie, zawartym w pierwszym tomie *Dzieł wybranych*, zachwala on militarne sukcesy austriackiej armii i pracowitość austriackich przedsiębiorców w zapewnianiu dóbr koniecznych do prowadzenia wojny. Mises przypomina swoim słuchaczom, że pożyczanie nie umożliwi przeniesienia kosztów wojny na przyszłe pokolenia. Obecna konsumpcja może wynikać wyłącznie z obecnej produkcji, i dotyczy to w nie mniejszym stopniu konsumpcji dóbr finalnych przeznaczonych na wojenny użytek. Niezależnie, czy wojna była finansowana z podatków, czy z pożyczek, obywatele płacą za nią poprzez rezygnację ze wszystkich dóbr, które zostałyby wyprodukowane i skonsumowane, gdyby nie wojna.

---

⁶ Tamże, „Mexico's Economic Problems”, s. 203–254.

⁷ Zob. Ludwig von Mises, *Ludzkie działanie: traktat o ekonomii*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2011, s. 196-197: „W szczególnych warunkach uzasadnione może być zaciągnięcie przez rząd krótkoterminowego długu. [...] Finansowanie wojny za pomocą kredytów nie przenosi ciężaru na barki dzieci i wnuków. Stanowi jedynie metodę dystrybucji ciężarów wśród obywateli. Gdyby cały koszt wojny miał być pokryty z podatków, to środki można by uzyskać wyłącznie od tych, którzy posiadają płynny kapitał. Pozostali nie dołożyliby się do tych wydatków. Kredyty krótkoterminowe mogą być narzędziem pozwalającym usunąć takie nierówności, ponieważ umożliwiają sprawiedliwe opodatkowanie właścicieli kapitału trwałego”.

Następnie tłumaczy swojemu audytorium to, co dzisiaj jest często określane jako „[równoważnością Ricarda](#)”, od brytyjskiego ekonomisty z początku XIX wieku, Davida Ricardo. W swoim eseju z 1820 r. *Funding System* Ricardo dowodził, że pożyczanie pociąga za sobą decyzję, czy zwiększyć opodatkowanie teraz, czy w przyszłości, ponieważ wszystko, co zostało pożyczone teraz, musi zostać spłacone w przyszłości wraz z odsetkami poprzez przyszłe podatki. Dlatego pod względem obciążenia finansowego te dwie metody finansowania mogą być w określonych warunkach ukazane jako równoważne. Jednak Ricardo wskazał również, że ze względu na ludzkie postrzeganie kosztów obecnych i przyszłych, rzadko są one uważane za ekwiwalentne⁸.

Jednak Mises przytoczył inny argument, wskazujący na pewne korzyści z finansowania wojennych wydatków państwa długiem. Wiele osób, które nie miały płynnych aktywów umożliwiających opłacenie wysokich i płatnych od razu podatków wojennych, musiałyby sprzedać swoje mniej płynne aktywa lub pożyczyć wymaganą sumę, by opłacić podatki. W pierwszym przypadku znaczna liczba obywateli musiałaby spieniężyć swoją własność w mniej więcej tym samym momencie, by poprawić swoją sytuację finansową, co wywołałoby wyjątkową presję zniżkową na ceny tych aktywów. Skutkiem byłyby straty finansowe u osób zmuszonych sprzedać te aktywa i korzyści dla tych, którzy byliby w stanie kupić je po cenach, które nie byłyby tak bardzo niskie, gdyby nie wojna i konieczność pozyskania pieniędzy na spłacenie zobowiązań podatkowych.

Po drugie, część obywateli musiałaby wziąć pożyczki, by pokryć podatki wojenne, a zdolność kredytowa osób indywidualnych byłaby znacznie niższa niż rządu. W konsekwencji oprocentowanie pożyczek, które te osoby musiałby spłacać, byłoby znacznie wyższe niż oprocentowanie długu publicznego. Zatem obciążenie pożyczek rządowych, które musiałby być spłacane z przyszłych podatków, byłoby niższe dla obywateli niż koszty ich własnych pożyczek koniecznych do opłacenia wojny poprzez obecne podatki. Z tego powodu Mises wyjaśnił, że zakup obligacji w celu sfinansowania wysiłków wojennych jest zarówno patriotyczny, jak i efektywny ekonomicznie.

Odkrywamy więc, że Ludwig von Mises tłumaczył, iż w pewnych warunkach deficyt budżetowy może być bardziej pożądany (z perspektywy podatników) niż w pełni finansowany z podatków, zrównoważony budżet!

---

⁸ Zob. David Ricardo, „Funding System” [w:] Piero Sraffa, *The Works and Correspondence of David Ricardo*, tom 4: *Pamphlets and Papers, 1813–1823*, Cambridge University Press, Cambridge, 1951, s. 149–200, szczególnie, s. 186–187.

Zestawiłem i zanalizowałem wiele z poglądów i zaleceń Misesa dotyczących polityki ekonomicznej w okresie przed I wojną światową, w czasie dwudziestolecia międzywojennego i w latach II wojny światowej w kilku rozdziałach mojej niedawno opublikowanej książki, [*Political Economy, Public Policy, and Monetary Economics: Ludwig von Mises and the Austrian Tradition*](#) (Routledge, 2010)⁹.

Pracując w Wiedeńskiej Izbie Gospodarczej w ówczesnej Austrii, Mises nie mógł po prostu proponować i forsować swojej wizji wolnego i prosperującego, klasycznie-liberalnego społeczeństwa przyszłości. Biorąc pod uwagę ideologię i polityczną myśl przewodnią rządu austriackiego oraz wdrażaną przezeń politykę ekonomiczną, Mises musiał opisywać szczegółowe i specyficzne, alternatywne zalecenia w dziedzinie polityki ekonomicznej i zdobyć poparcie w Wiedeńskiej Izbie Gospodarczej, zanim mógł szukać go wśród szerszej opinii publicznej oraz decydentów w Austrii.

Pomimo bycia tak bezkompromisowym i pryncypialnym orędownikiem indywidualnej wolności i wolnego rynku, Mises na swoim stanowisku analityka ekonomicznego wzywany był, by opracować drugo- lub trzeciorzędne rozwiązania, w niedoskonałym świecie zdominowanym przez kolektywistyczne, interwencjonistyczne idee i praktyki.

Abstrahując od zalet i wad konkretnych postulatów w dziedzinie polityki monetarnej, fiskalnej i regulacyjnej, które przedstawiał w tym okresie, najbardziej wyróżnia się jego idea przewodnia, która nieodmiennie wpływała na każdy z nich. Tą ideą przewodnią były starania Misesa, by myśleć o nich i konstruować je w taki sposób, że gdyby zostały skutecznie wdrożone, oddaliłyby społeczeństwo od katastrofalnych skutków socjalizmu i interwencjonizmu, a przybliżyłyby do wolnego i kwitnącego społeczeństwa klasyczno-liberalnego.

To, że Mises nie był w stanie osiągnąć pełnego sukcesu we wdrażaniu swoich postulatów w ówczesnej Austrii, nie było jego winą. Jak wyjaśnia w swoich *Wspomnieniach*, napisanych krótko po tym, gdy przybył do Stanów Zjednoczonych, próbował być liberalnym „sumieniem” swojego kraju¹⁰. Pomógł zapobiec podążaniu Austrii w całkowicie socjalistycznym kierunku w latach tuż po

---

⁹ Zob. szczególnie Richard M. Ebeling, „Austria-Hungary's Economic Policies in the Twilight of the 'Liberal' Era: Ludwig von Mises' Writings on Monetary and Fiscal Policy Before World War I” s. 57–87, „The Economist as the Historian of Decline: Ludwig von Mises and Austria Between the Two World Wars” s. 88–140, oraz „Planning for Freedom: Ludwig von Mises as Political Economist and Policy Analyst”, s. 141–202 [w:] *Political Economy, Public Policy, and Monetary Economics*.

¹⁰ Zob. Ludwig von Mises, *Wspomnienia*, Fijorr Publishing, 2007, s. 113.

I wojnie światowej i uczestniczył w zwalczaniu wielkiej inflacji w Austrii w latach 1922-1923.

Ale fala nacjonalistycznego, socjalistycznego i rasistowskiego kolektywizmu była w tym okresie zbyt silna, by odwrócić jej bieg¹¹. Jak pisze we *Wspomnieniach*, ostateczny niszczyciel międzywojennej Austrii przybył z zewnątrz pod postacią nazistowskiej aneksji kraju do III Rzeszy Hitlera w marcu 1938 r.¹²

Czego więc możemy nauczyć się z rozległych i szczegółowych analiz Misesa dotyczących wielu różnych problemów polityki ekonomicznej wczesnych dekad XX wieku? Przede wszystkim możemy zdobyć wgląd w powiązania między „teorią” a „praktyką” w myśli Ludwiga von Misesa. Możemy lepiej zrozumieć, jak teoria prowadziła go do analizowania i opracowywania projektów w dziedzinie polityki gospodarczej, i jak praktyczne kwestie z codziennego życia ówczesnej Austrii skłaniały Misesa do myślenia o naturze i działaniu rynku oraz skutkach, jakie powoduje rząd, rzucając piasek w jego tryby poprzez różne formy interwencjonizmu i centralnego planowania.

Po drugie, ci którzy czasem pytają: „Jak zastosować ekonomię austriacką w rzeczywistej polityce ekonomicznej?”, znajdą tutaj odpowiedź pochodzącą od ekonomisty uważanego za najbardziej oryginalnego i bezkompromisowego przedstawiciela szkoły austriackiej w ciągu ostatnich stu lat! Jego analizy ekonomiczne dają nam wskazówki, jak tworzyć lepszą politykę gospodarczą w naszych czasach.

Friedrich A. Hayek zauważył, wspominając wydarzenia w Austrii i znaczenie Misesa w latach przed II wojną światową, że „Wiedeńscy mieli jednego z największych myślicieli tych czasów, i nigdy tego nie zrozumieli”¹³. Prace Misesa — z dziedziny teorii i polityki ekonomicznej — z tego okresu pozwalają nam docenić to, czego Austriacy, na własne nieszczęście, nie docenili.

---

¹¹ Zob. Richard M. Ebeling, „Ludwig von Mises and the Vienna of His Time” [w:] *Political Economy, Public Policy, and Monetary Economics*, s. 36–56.

¹² Tamże, s. 75.

¹³ Zob. Peter G. Klein, „Ludwig von Mises (1881-1973)” [w:] *The Collected Works of F. A. Hayek*, tom 4: *The Fortunes of Liberalism: Essays on Austrian Economics and the Ideal of Freedom*, University of Chicago Press, Chicago, 1992, s. 159.